

رېكەوتى شەھادەتى
شەھىدانى كۆماری كوردستان
(۱۹۴۶ - ۷ / ۱۳۲۵ - ۶)

(لېكۆلېنە وەھىەك)

ئەنوەر سولتانى

مەكى يەشەب

۲۰۱۰ - ۳ - ۳۰

بۇ نووسىنى سەرەتايەك بۇ كىتېبى بېرەۋەپى خەباتكارىكى شۆرشگېرى كورد(۱) دەبوايە ئاماژە بەرۋى شەھىد بوونى رۆلەي قارەمانى گەلەكەمان عەلى بەگى يەكشەۋە (شېرزاد) و دەست نېشانى رېكەوتى ئەو كارەساتە دلتهزېنە بكەم و بۇ ئەم كارە سەردانى ھەندېك سەرچاۋەي بەردەستى خۆمم كرد بەسەر سوورمانەۋە تېگەيشتم زۆربەي سەرچاۋەكان بە سەر مەسەلەكە دا تېپەريون و خۇيان لە قەرە نەداۋە (۲)، لەويش خراپتر، شەھىد بوونى ۱۱ قارەمانى نەتەۋەپى لە سەقزلە پروپېست دا ماۋەتەۋە و رېكەوتى رۆۋنى بۇ ديارى نەكراۋە.

بۇ تېشك خستنه سەر بابەتەكە، پەيوەندىم بەرژدار حسەنى قازىيەۋە گرت كە مالىپەرىك بە ناۋى "ۋىنەي كۆماری كوردستان" بەرپوۋەدەبات و بە نووسىن و ۋەرگېران لە سەر مەسەلەي كۆماری كوردستان كارى زۆرى كردوۋە. كاك حسەن دەللى لە ژېر فۇتۇكۆپى ۋىنەيەكى شەھىد ئەحمەدى فارووقى بە قەلەم نووسىومە: "تارىخى شەھادەتى شەھىدانى سەقز (۲۴ فېۋرېيە ۱۹۴۷) و، كاتى خۆي ئەو زانىارىيەم لە بابەتېكى درېژسەبارەت بە محاكەمەي ئەوان لە رۆژنامەي 'ئىتىلاعات' چاپى تارانەۋە راگوۋىستوۋە، بەلام لە بەر ئەۋەي ئېستا ئەسلى ئەو رۆژنامەيەم بەدەستەۋە نىيە، لەۋە دلنيا نىم ئەو رېكەوتە دروست بېت. "رۆژى ئاماژەپىكراۋى كاك حسەن واتە ۱۹۴۷/۲/۴، دەكاتە ۱۳۲۵/۱۱/۱۴. دواي چەندىن ئىمەيل گۆرىنەۋە لەگەل كاك حسەن و ۋەرگرتنى زانىارىيى زياتر لېي، بۇم دەركەوت كە مېژوونووسانى كورد و كەسايەتى و حزبە سىياسىيە كوردەكانىش ھېشتا لە سەر ھەندېك رېكەوت ساخ نەبوونەتەۋە و دەبى بابەتەكە بخرىتە بەر وتو وېژىكى بەربلاۋى پسپۇر و شارەزاين بۇ ئەۋەي رۆژى رەشى

ئىعدامى ئەو شەھيدانە دەست نیشان بىرئ و ھەموو سالىك بىرەوھىيان زىندوو بىرئتەوھ و رىزىيان لى بىرئت.

ئەوھىندەى بۆم دەرکەوتووھ و لە نووسىنەکانى کاک ھەسەنى قازى و سەرچاوەکانى دىكەش - بۆ نموونە كىتېبى "دەولەتى جمھورى كوردستان" ى نەمر مەحمود مەلا عىزەت و نووسىنەکانى کاک نەوشىروان ئەمىنىش دا دەبىنرئت، زنجىرەى ئىعدامەکان لە بۆکانەوھ دەست پىدەکات و دەگاتە سەقز و پاشان مەھاباد، بەلام لەو بەینە دا يەك شت ىروون نىبە: گەلۆ ئىعدامەکانى سەقز ھاوکات بوون لە گەل شەھىدكرانى عەلى بەگ لە بۆکان ياخۆ مانگىك دواى ئەو بوون و ئەوھش پىرسپارى سەرەكى من و گىرئى ئەم باسەىە.

ئەوھىندەى بۆ من دەرکەوتبئت ئەوھىە و لە بىرەوھىبەکانى ھەر ئەو خەباتكارە شۆرشگىرەشدا كە پىشتر ئاماژەم پىدا و نامەوئت تا بلابوونەوھى كىتېبەكەى، ناوبردەى بكەم، وا دەرەكەوئت كە شەھىدەکانى سەقز- واتە ئەحمەدخانى فارووقى و دوو براى و ھەشت كەسەكەىتر ھەموو، يا بەشى زۆريان ھاورى لەگەل عەلى بەگى شىرزا، لە بۆکان لە مالى "رەشىدە سوور" زىندانى كراون. مالى رەشىدە سوور لە راستىدا كاروانسەراىەكى گەرە بوو ىرووبەرووى دوخانىاتى كۆن لە سەرشەقامى سەقز. دوخانىات لە ماوھى كۆمارى كوردستاندا " كانگای حزبى دىمۆكراتى كوردستان" واتە ناوھندى لكى بۆكانى حزبەكە بوو و ئالای كوردستانى لە سەر دەشەكايەوھ.

مالى رەشىدە سوور لەوسالانە و سالانىكى گەلئىك دواترىشدا، كاروانسەراىەك بوو گوندنشىيان بە تايبەت ئاغاواتى دەوروبەرى بۆكان كاتى دەھاتنە ناو شار، لەوئ مەنزلىان دەخست و شوپنىكى گەرە و بەرفراوان بوو، وا ديارە ئەرتەشى ئىران دواى وەرېوونەوھى دووبارەيان بەناو كوردستان و سەپاندنەوھى دەسەلاتى نگرىسيان بە سەر خاكەكەماندا، لەو شوپنە دامەزراون و وەك زىندان و ھەر وەھا سەربازخانە كەلكيان لى وەرگرتووھ بە بى ئەوھى خاوەنەكەى دەستى لەگەل ئەواندا بووبئت. قارەمانەکانى ئىمەشيان ھەر لەوئ راگرتووھ، پاشان عەلى بەگيان لە بۆكان ھىشتووتەوھ و ئەوانىترىان ناردۆتە سەقز ولەوئ شەھىدىان كىردوون. نووسەرى بىرەوھىبەكان باسى ئەو رۆژانە دەكات كە لەوئ سەردانى كىردوون و لە گەل خواردن و كەرەسەى پىوئست، ھەوالى دەرەوھشى بۆ كىردوون، پەيامى ئەوانىشى گەياندوووتە دەرەوھ.

گەرچى نووسەرى بىرەوھىبەكان رۆژ و رىكەوتى ئىعدامەكان ديارى ناكات، بەلام وەك گوتم، بەكەلك وەرگرتن لە سەرچاوەى جۆربەجۆر، رىكەوتى سى دەستە ئىعدام لە مەھاباد و بۆكان ىروون دەپىتەوھ و ئەوھى بىمىنئت ئىعدامەکانى سەقزە، كە ھىوادارم لە ولامى ئەم داواكارىبە دا خەلكانى شارەزا، بەلگەو بۆچوونى خويان رابگەپىنن و بە نووسىن بلاوى بكەنەوھ بۆ ئەوھى ئەو خالە تارىكە بكەوئتە بەر ىرووناكايى. بە كورتى ئىعدامەكان بەم شىوھىەى خوارەو بەرئوھىراون:

ئا) لە بۆكان

۱. شەھید عەلی بەگی شېرزاد ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ (۱۹۴۷-۲-۱۴)

عەلی بەگی یەكشەو (شېرزاد)، نەوێ ئاغاشېر بەگ، لە بنەمالەى فەيزوللا بەگى و يەك لە خاوەن ملکانى گوندى "يەكشەو" لە رۆژھەلاتى بۆكان بوو. ناوبراو لە سەردەمى كۆمارى كوردستان فەرماندەى ھێزى چلى ۵ى ناوەندى پېشمەرگەى كۆمارى كوردستان واتە لكى بەگزادەى فەيزوللا بەگى بوو و بە گوێرەى ھەوالى رۆژنامەى كوردستان چاپى مەھاباد (ژمارە ۲۴)، رۆژى ۱۹ى رېبەندانى سالى ۱۳۲۴ (۱۹۴۶/۲/۸) (۳)، رى و پرەسمىكى بەشان و شكۆى بۆ ھەلكردنى ئالای كوردستان لە گوندى يەكشەو بەرپۆھەردبوو. عەجەم زۆرى لى داخ لە دل بوون و دواى ھەرەسى كۆمار و گەرانەوھى ھێزى داگيركەر بۆ كوردستان، لە رۆژى ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ (۱۹۴۷-۲-۱۴) دا لە سەر حەوزەگەرەى بۆكان (لە قوژنى سەر شەقامى سەرەكى شار و ئەو شەقامەى وا لەم سالانەدا بەرھەو لېژى قەلا لېدراوھ)، لە دارى بېداديان دا.

ب) لە سەقز

وھك گوترا، رۆژى ئىعدامەكانى سەقز تەواو پروون نىيە و سەرچاوەكان لەوبارەيەوھە يەكدەنگ نىن. ھەندىك كەس لايان وايە ئىعدامەكانى سەقز و بۆكان ھاوكات بوون و بەم پىيە دەبى لە رۆژى ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ بەرپۆھەرايىتن. بەلام ھەندىكى تر لە جياتى مانگى رېبەندان، مانگى پرەشەمەى ھەمان سالى بۆ ديارى دەكەن و تەنانت دەلېن لە ۱۳۲۵/۱۲/۲۵ (۱۴ - ۳ - ۱۹۴۷) دابووھە كە دەكاتە مانگىكى تەواو دواى ئىعدامى عەلى بەگ لە بۆكان. من كاتى سەرنجى ئەو پرېكەوتە دەدەم، زياتر دەچمە سەر باوھەرى ئەوھى مانگى ۱۲ ھەلە بىت و لە ھەمان مانگى ۱۱ دا زنجيرەى ئىعدامەكانى بۆكان و سەقز پىكەوھە بەرپۆھەرايىتن. بەلام وھك گوتم، چاوەروانى بۆچوون و پراگەياندى شارەزاىان دەمىنمەوھە.

شەھیدەكانى سەقز ۱۱ كەس بوون، كە من لەم لیستەيەى ژیرە دا لەگەل شەھیدانى بۆكان و مەھاباد پىكەویان دەھىنمەوھە و دواى شەھید عەلى بەگ لە بۆكان، لە ژمارە ۲۵۵ دەست پىدەكەم:

۲. شەھید ئەحمەد خانى فاروقى (سالارى قەیلەسوون)، موعاوینى

ھىزى بۆكان و مەنتەقە. شەھید ئەحمەدى فاروقى، ھەرۆھە بە "ئەحمەد خانى خەلیل خان" یان بە ناوى گوندەكەيەوھە بە "ئەحمەد خانى قیلەسوون" دەناسرا، نەوھى ئاغاشېر بەگ و لە بنەمالەى فەيزوللا بەگى بوو. لە گوندى "جەننەت دەرە" ى سەقز نېزراوھ؛

۲. **شهید محمەد خانى دانیشوهر**، خاوهن ملکی گوندى "تالکهلوو" ی سهقز و برای ئەحمەد خانى فاروقى، کورى خەلیل خان و نەوہى ئاغا شېربەگ لە بنەمالەى فەيزولابەگى بوو. لە گوندى "جەننەت دەرە" ی سهقز نېژراوہ؛

۴. **شهید عەبدوڵا خانى مەتین**، خاوهن ملکی گوندى "داسالووجە" ی سهقز و برای ئەحمەد خانى فاروقى و محمەد خانى دانیشوهر، کورى خەلیل خان و نەوہى ئاغا شېربەگ لە بنەمالەى فەيزولابەگى. لە گوندى "جەننەت دەرە" ی سهقز نېژراوہ؛

۵. **شهید عەلى خانى فاتىح**، خاوهن ملکی گوندى "قەلەندەر" ی سهقز و لە بنەمالەى فەيزولابەگى بوو. لە گوندى "جەننەت دەرە" ی سهقز نېژراوہ؛

۶. **شهید مەحمەد خانى فەيزولا بەگى** (حەمەخانى ئاغاخان بەگ) خاوهن ملکی گوندى "قارەوا چکۆلە" ی سهقز و نەوہى ئاغا شېربەگ لە بنەمالەى فەيزولابەگى بوو. لە گوندى "جەننەت دەرە" ی سهقز نېژراوہ؛

۷. **شهید ئەحمەد خانى شەجیعى**، خاوهن ملکی گوندى "کەلتەگە" ی سهقز و لە بنەمالەى فەيزولابەگى بوو. لە گوندى "جەننەت دەرە" ی سهقز نېژراوہ؛

۸. **شهید حەسەن خانى فەيزولابەگى**، خاوهن ملکی گوندى "کانى نیاز" ی سهقز لە بنەمالەى فەيزولابەگى بوو. نەوہى ئاغا شېربەگ لە بنەمالەى فەيزولابەگى بوو و لە گوندى "جەننەت دەرە" ی سهقز نېژراوہ؛

۹. **شهید شەيخ سەدیی ئەسەدى**، خاوهن ملکی گوندى "يازى بلاغى" سهقز؛ لە گوندى "جەننەت دەرە" ی سهقز نېژراوہ؛

۱۰. **شهید شەيخ ئەمین ئەسەدى**، خاوهن ملکی گوندى "کەس نەزان" ی سهقز. لە گوندى "جەننەت دەرە" ی سهقز نېژراوہ.

۱۱. **شهید رەسوول ئاغاى مەحموودى**، خاوهن ملکی گوندى "میرەدئى" و لە هۆزى گەورکى سهقز. لە گوندى "میرەدئى" ی نېوان سهقز و بانە نېژراوہ؛

۱۲. **شهید عەلى ئاغاى جەوانمەردى**، خاوهن ملکی گوندى "تەمووتە" و لە هۆزى گەورکى سهقز. لە گوندى "تەمووتە" ی سهقز نېژراوہ؛

ب) له مه هاباد

له مه هابادی پټهختی کۆمار، به ماوهی ههفتهیهک حهوت کهس شههید کران: یه کهم، که سائیک که له چوارچرای مه هاباد شههید کران، بریتی بوون له پیشه‌وا، سه‌یف و سهدری قازی و دووهم تاقم، چوار کهس بوون له ئه‌فسه‌رانی هیزی کۆماری کوردستان.

۱۳. پیشه‌وای نه‌مری گه‌لی کورد، شههید قازی محهمه‌د: رۆژی شه‌هاده‌ت، به‌ره‌به‌یانی دووشه‌ممه ۱۳۲۶/۱/۱۰ (۳۰-۳-۱۹۴۷)

۱۴. شههید محهمه‌د حوسه‌ین خانی سه‌یفی قازی- وه‌زی هیزی جمه‌وریه‌تی کوردستان و ئامۆزای پیشه‌وا، به‌ره‌به‌یانی دووشه‌ممه ۱۳۲۶/۱/۱۰ (۳۰-۳-۱۹۴۷)

۱۵. شههید نه‌بولقاسمی سهدری قازی - نوینه‌ری خه‌لکی مه‌هاباد و ده‌وربه‌ری له پارلمانی ئێران، نوینه‌ری حکومه‌تی کوردستان له تاران و برای پیشه‌وا. به‌ره‌به‌یانی دووشه‌ممه ۱۳۲۶/۱/۱۰ (۳۰-۳-۱۹۴۷)

وه‌ک گوترا، هه‌فته‌یه‌ک دوا‌ی شه‌هیدکرانی پیشه‌وا و هاوڕێکانی، سه‌رله‌ نوێ داری بێداد له شاری مه‌هاباد هه‌لکرا و چوار خه‌باتکاری راسته‌قینه‌ی گه‌ل و نیشتمانی پێدا هه‌لاوه‌سرا. چوار شه‌هیده‌که، بریتی بوون له:

۱۶. شههید حامید مازووچی، سه‌ره‌رز، فه‌رمانده‌ی دیزبانی ناوه‌ندی مه‌هاباد، رێکه‌وتی شه‌هاده‌ت: شه‌وی ۱۳۲۶/۱/۱۷ (۷-۴-۱۹۴۷)

۱۷. شههید ره‌سوول نه‌غه‌ده‌یی، ناودار، ئه‌فسه‌ری هیزی پێشمه‌رگه‌ی کوردستان، رێکه‌وتی شه‌هاده‌ت: شه‌وی ۱۳۲۶/۱/۱۷ (۷-۴-۱۹۴۷)

۱۸. شههید عه‌بدوڵا ره‌وشه‌ن فیکر، ناودار، ئه‌فسه‌ری هیزی پێشمه‌رگه‌ی کوردستان، رێکه‌وتی شه‌هاده‌ت: شه‌وی ۱۳۲۶/۱/۱۷ (۷-۴-۱۹۴۷)

۱۹. شههید محهمه‌د نازمی، ناودار، ئه‌فسه‌ری هیزی پێشمه‌رگه‌ی کوردستان، رێکه‌وتی شه‌هاده‌ت: شه‌وی ۱۳۲۶/۱/۱۷ (۷-۴-۱۹۴۷)

بۆ ئێعدامه‌کانی مه‌هاباد به‌لگه‌ی ره‌سمی به‌ ده‌سته‌وه‌ن و له‌ وانه‌ راگه‌یاننده‌کانی حکومه‌تی ئێران و به‌م پێیه‌ ته‌نگ‌ژیه‌ک سه‌باره‌ت به‌ دیاریکردنی رێکه‌وتی ئه‌و جینایه‌تانه‌ی رژیمی شا نایه‌ته‌ پیشی. ئه‌وه‌ی چێگه‌ی باس بم‌پێتته‌وه، رێکه‌وتی ئێعدامی شه‌هیدانی سه‌قزه‌ و گه‌لێک هیوادارم ئه‌ویش به‌ هیمه‌تی شاره‌زایان پروون بکریته‌وه.

په راویزه کانی به شى به کهم:

(۱) هیوادارم کتیبه که له ماوهی ئەمسال دا بکه ویتنه کتیبخانهی کوردییه وه.

(۲) بۆ نموونه، کاک نهوشیروان ئەمین له کتیبی "حکومهتی کوردستان - کورد له گه مهی سوؤفتی (ل. ۲۶۸)" دا، دواى ئەوهی ریکهوتی تێعدامی پێشهوا و هاوریانی، ههه وهها چوار شههیده کهی دیکهی مههاباد دهست نیشان دهکات، له باسی عهلی بهگ و ۱۱ شههیده کهی سهقز دا ده نووسیت: "ههه ره له ماویه دا... له سهه ره حهوزی بۆکان... وه له سهقز هه لواسران". و پروونی ناکاته وه "ههه ره له ماویه دا" چیه و کهنگیه.

(۳) به گوێرهی زانیاری هه موو لایهک و به ده رپرینی راشکاوی ژماره ۱۰ ی گوڤاری کوردستان چاپی مههاباد، هه لکرانی ئالا له مههاباد پرۆژی ۲۶ ی سهه ماوهز (نازهه) ی ۱۳۲۴ بووه که دهکاته ۱۹۴۵/۱۲/۱۷ ی زایینی (نهوشیروان مستهفا ئەمین، پێشووه، لایه ره ۱۹۰).

ههروهها به پێی ههوالی گوڤاری کوردستان چاپی مههاباد (ژماره ۲)، ئالای کوردستان له پرۆژی ۱۳۲۴/۹/۲۸ (۱۹۴۵/۱۲/۱۹) له شاری نهغه ده هه لکراوه (هه مان، ل ۹۱).

به گوێرهی ههوالی ژماره ۱ ی پرۆژنامهی کوردستان چاپی مههاباد، ئالای کوردستان له پرۆژی ههینی ۱۳۲۴/۱۰/۷ له سهه ره قهلاى بۆکان هه لکراوه که دهکاته ۱۹۴۵/۱۲/۲۸ واته ۷ پرۆژ دواى ری و ره سمی هه لکرانی ئالا له مههاباد.

رېكھوتی شه هادەتی شه هیدانی کۆماری کوردستان (۶ - ۱۳۲۵ / ۷ - ۱۹۴۶)

(لېكۆلینه وهیهك)

ئه نوه ر سولتانی

به شی دووهه م

۲۰۱۰ - ۵ - ۱۹

دوا بهدوای بآوبوونوهی بهشی یهكهمی ئهم وۆتاره، چهند هاورپیی خۆشهویستم ههندیک زانیاری نویتریان به نامه و ئیمهیل یا به تلهفون پیدام، که لیرهدا سیاسیان دهكهم. ئهوهی خوارهوه کورتهی بابهتهکانی ئهوه برادرانهیه:

۱. سه رهتا کاک حهسه ن ئه یوب زاده (مامۆستا گۆران) به تلهفون ههوالی دامی که ریزدار نامینه خانمی دایکی به ریزان حهسه ن و حوسهینی بهزدان پهنا - که خوی له بنه ماله ی فهیزولابه گییه، به تلهفون په یوه ندی پیه گرتوه و گوتویهتی رۆژی شه هادتهی شه هیدانی سه قز هه مان ئه ورۆزیه که عهلی بهگی یهکشه وه له بۆکان شه هید کرا - واته ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ که دهکاته ۱۹۴۷/۲/۱۴.
۲. ئینجا کاک حهسه نی قازی به ئیمهیل ئاگاداری کردم که په یوه ندی به کوری یهک له شه هیدهکانی سه قز وه کرده که ئیستا له دهره وهی وولات دهژی و ناوبراو به دلنیا یه وه گوتویهتی که رۆژی ئیعدامهکانی سه قز ۱۳۲۵/۱۲/۲۵ واته ۱۹۴۷/۳/۱۵ بووه.
۳. پاشان نامه یهکی کاک کهمال شکارچیم له بۆکانه وه پیگه یشت که تیبیدا نووسرابوو ریکهوتی ئیعدامهکانی سه قز هه مان رۆژی ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ واته ۱۹۴۷/۲/۱۴ ه.

به م پیه، کیشه ی ریکهوتی شه هادتهی ۱۱ قاره مانه که ی شاری سه قز هه ر له تاریکیدا مایه وه و ده بویه چاره وانی دهر کهوتنی به لگه ی نویتربیم؛ بۆ نمونه، هیوای ئه وه م دهخواست که سیک سهردانی خاکی پیرۆزی شه هیدهکانی سه قز بکات و بزانیته گهلۆ به سه ر کێلی که سیکه یانه وه نووسراو هیهک ههیه ئه وه گری پووچکه یه بکاته وه و پیمان بلتی ریکهوتی بی ههله ی له دار دانیان که ی بووه، که ئه وه له دهسه لاتی منی دووره وولاتدا نییه و ده بی دلسوزانی گهل له ناوخوی وولات بیکه ن و نهک هه ر ئه وه به لکو و هه موو سالیکی له سألوه گه ری شه هاده تیاندا به تاک و کۆمه ل بچنه سهردانی خاکی پیرۆزیان و کێلهکانیان ماچ بکه ن - کاریک که ئیمه نه مان کرد و هه له مان کرد!

نامه که ی کاک کهمال شکارچی، که ریکهوتی نووسرانی به سه ره وه نییه به لام له مانگی چواری سالی ۲۰۱۰ دا نووسراوه و بۆ من نیرراوه، گهلێک یارمه تیدهری مه سه له که بوو. به هوی ئه ور راستیه وه که کاک کهمال کوری حه مه ده مین بهگی یهکشه وه و برازای شه هید عهلی بهگی یهکشه وه (شیرزاد) ه و له نامه که دا زانیاری به کی زور و به که لکی ئاراسته ی میژوو کردوه، من لیره دا ناوه رۆکی هه موو بابه تهکانی نامه که، به بی ده ست تیره ردان ده هینمه وه و جاریکی دیکه سپاسی ئه وه دۆسته له میژینه و هاورپیی سه ره ده می قوتابخانه ی خۆم له بۆکان ده کهم:

یهكهم، کاک کهمال دهنوسیت ئه وهی وا من شه هید ئه حمه دخانی فاروقیم به "سالاری سهر" ناو بره بوو، هه له یه و ئه وه مهنز پیاوه به "سالاری قه یله سون" ناسراو بووه. (۱)

دووههم، "شههید نهحمهدخانی فاروقی، محهمهد خانی دانیشوهر و عهدوللا بهگی مهتین ههر سئیکیان کوری خلیل خان، کوری شیر بهگ، کوری فهیز وللا بهگ بوون."

سپههم، "خلیل خانی باوکی نهحمهدخان، مامی باوکی کاک کهمال بووه، لهگهل قازی عهلی باوکی پیشهوا قازی محهمهد دا به فهقیهتی له سنه خویندوو یانه. له گهرانمه دا، پیکهوه چوون بو گوندی سلیمانکهندی نیوان سهقر و بوکان که ملکی ناغا شیر بهگی باوکی خلیل خان بووه. ناغاشیر بهگ دواتر، گهوهر تاج خانمی کچی خوی داوه به قازی عهلی و پیشهوا قازی محهمهد و براهی واته شههید نهبولقاسمی سهر، لهو دایک و بابهن و لهلای باوهگهور هیان - واته لای ناغاشیر بهگ قیری داب ورهسمی عهشیرهیی بوون."

چوارهم، "لهو شههیدانهی واله ژماره ۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۷، ۸ ی وتار مکهی مندا ناویان براوه (۲)، ههموو له لایهن کورهوه نهوهی ناغاشیر بهگن."

پینجههم، "پیشهوا قازی محهمهد، نهبولقاسمی سهری قازی، و محهمهدحوسهین خانی سهیقی قازیش ههسئیکیان له لایهن کچهوه نهوهی ناغا شیر بهگن له بسر نهوهی دواي منیردکردنی گهوهر تاج خانم به قازی عهلی، کچیکی دیکهی ناغا شیر بهگ بهناوی زبیدهخانم میرد به میرزا نهبولحهسنی سهیفولقوزاتی قازی کرد و حهمهدحوسهین خان کوری نهو زبیدهخانمه و ناغای سهیقه؛ ناغای سهیفیش مامی پیشهوا بووه."

شهشم، "بهم شیوهیه، ۹ کس له ۱۹ شههیدی لهسیدار دراوی روژانی دواي ههرسی کوماری کوردستان، لهلایهن کور یا کچهوه، نهوهی ناغا شیر بهگ بوون."

حهوتهم، "ههروهها شههیدانی رهذیفی ۵ و ۷ ی لیستهکهی من، واته عهلی خانی فاتیح و نهحمهدخانی شهجیعی، برازای ناغاشیر بهگ بوون و له نهجامدا، ۱۱ کس لهو ۱۵ شههیدی سهقر و مههاباد و بوکان، له بنهچه و بنهمالهی ناغاشیر بهگ و فهیز وللا بهگیان بوون."

ههشتهم، "محهمهدخانی فهیز وللا بهگی (قاروهواچکوله)، کوری ناغا بابهخان بهگه."

نوههم، "حهمهدمین بهگی بهکشهوه (باوکی کاک کهمال شکارچی)، برا و ههروهها جیگر واته موعاوینی شههید عهلی بهگی بهکشهوه بووه."

دهیهم، "گوندی 'کهآتهگه' له پهنای گوندی تورکمانکهندی ههآکهوتوووه و سهر به شار بوکانه، نهک سهقر." (۳)

یازدههم، "ههموو شههیدهکانی سهقر و بوکان پیش شههیدکرانیان له مالی رهشیدهسور له بوکان وهک دهست بهسهر' راگیراون و زبندانی نهبوون. باوکی کاک کهمال [واته حهمهدمین بهگی بهکشهوه] چهنجار ههوالی بو ناردون که به نهسپ و چهکوه بیت و لهوئی دهریانبهینیت، بهلام نهو شههیده سهر بهرزانه لهبهر نهوهی هاوورینی پیشهوا و سویند خور [ی کوماری کوردستان] بوون قهبوولیان نهکردوه." کاک کهمال سهبار مت بهو ههولی رزگار کردنهی دهستبهسهر کراوهکان دهنوو سینت: "مامهعلیم [عهلی بهگی بهکشهوه] ههر وهلامی دهنار دوهوه و [به باوکی] دهگوت "مهیه، خو تو سویندخور نیت، ناگات له مال و مندالهکانمان بیت"، باوکیشم به پیتی داب ونهریتی سهردهم قهبوولی دهکرد."

نهوه، خالکی گرنگی میژووویه و رادهی وهفاداری شههیدهکان بهو پهیمان دهگهینیت که لهگهل خهآکدا بهستبوویان، ههروهها روونکهرهوهی ههلوئیستی پیشهوا و سهیف و سهریشه له بهرانهر پیشنیاری بارزانی نهر، که دهویست لهبهندیان رزگار بکات، بهلام شههیده سهر بهرزانهکانی مههابادیش که نهیاندوهیست لهگهل خهآکدا پهیمان شکینی بکن، به ناچاری تهسلیمی چارهونوسی بهدهست عهجهم نووسراوی خویان بوون.

کاک کهمال له دریزهی نامهکهیدا نههم زانیار بیانهشی پینداوین:

دوازدههم، "پاشان له روژیکدا - که ریکهوتکههی نازانم، ههموو یان جگه له عهلی بهگ، برده سهقر بهلام ههموو یان له بهک شهودا واته بهرهیانی روژی ۲۵/۱/۱۳۲۵ شههید کرد."

سینزدههم، "باوکم [حهمهدمین بهگی بهکشهوه] و مامه سهعیدم [سهعیدی هومایوون، خوشکهزای پیشهوا و نووسری کتیبی 'پیشهواي رابوون']، "وهبهر عهفوی شاهانه کهوتن" و شههید نهکران."

جو ارده هم، "من ئه زانباری و ههوانه له باوکم و مامه که بیهیم بیستوه که ئه بیه له کار به دستان و ههلسو و راوانی کومار بو."

یازده هم، "تهرمی شههید رهسوول ئاغای مهحمودی پاش گواستنوه [له سهقزوه بو جهننت دهره؟]، ههمیسان راگوئزراره و براوته گوندی "میره دی."

شازده هم، "تهرمی شههید عهلی ئاغای جهوانمهردی - که برای رهسوول ئاغای ناوبراو بو، براوتهوه گوندی "تهموته."

حهقهده هم، "شههیدان شیخ سدیقی ئهسهیدی و شیخ ئهمنینی کهس نهزان له ههئالهکانیان ههئانهبراون و تهرمیان ههس له گوندی "جهننت دهره" له گههل شههیدهکانی فهیزو لاله بگین."

ههژده هم، "شونینی شهکانهوهی ئالای کوردستان له گوندی یهکشهوه [له رۆژی ۱۹/۱۱/۱۳۲۴]، نیستا مالی کهسیکی خهکی گونده کهیه بهناوی رهسوول."

کاک کهمال له کوتایی نامه کهیدا نووسیویته:

"گلهیی زورمان له حزبه کوردیهکان ههیه که ناوی ئه شههیدانه تهنیا وهک "هاورنیانی پیشهوا" دهبن وهک ئهوهی که ناویان نهبوو بیت، بهلام زور کهس له کوردستان ئاگاداری کار مساته که ههس و ئهه سالیده

دوو سی مانگ پاش ههسهی کومار له سهس کئیلی قهبری عهلی بهگی شیرزاد نووسراوه. گوری عهلی بهگ پاش دوو سی جار گواستنوه، نیستا له خانهقای بورهانه. [پتویست به گوتته که تهرمی شههید

عهلی بهگ دوای ئیعدام له بوکان نیژرا و پاشان راگوئزرارهوه بو گونده کهی خوی - یهکشهوه، ئینجا برایه گوندی بورهان و له گورستانی خانهقای بورهان ئهسپاردهی خاک کرا].

سهبارت به مهس قهدی شههیدهکانی سهقزیش کاک کهمال نووسیویته:

"قهبری ۹ شههیده کهی سهقز له گوندی "جهننت دهره" ("دورمه دهره" ی پیشهو) ه و لهه سالانهی دواییدا به یارمهتی بهمهاله و لهژیر چاومدیری من و کاک مهنسوری دانیشومر - کوری شههید

حهمه بهگی ئالکطوو، دروست کراونهتهوه. دهستی ههردوکیان بو ئهه خزمهته پتویسته، خوش بیت. ئهوه سهس جهمی بابتهکانی ناو نامهی "کاک کهمال شکارچی" بو که من به بی زیاد و کهم رامگهیاوند.

له ناو ئهه زانباریهکاندا، یهکیان دهست نیشان کردنی رۆژی شههادتی شههیدانی سهقز بو که ناوبراو له گههل رۆژی شههیدکرانی عهلی بهگی یهکشهوهدا به یهکی زانیوو و ههردوکیانی به ۱۳۲۵/۱۱/۲۵

واته ۱۳۴۷/۲/۱۵ دانابوو (بروانه سهس موتر، خالی دوازدههم)؛ ههروهه گوتبووی ریکهوتی شههادتی عهلی بهگی یهکشهوه له سهس کئیلی قهبره کهی له خانهقای بورهان نووسراوه. دیاره کاک

کهمال بو ریکهوتی شههادتی شههیدهکانی سهقز ئامارهی به بهلگهیهکی روون نهکردوه و نیستا هیوای من ئهوهیه ئهه ریکهوته له سهس کئیلی قهبری ۹ شههیده کهی جهننت دهره دوو شههیدی له "میره دی"

و "تهموته" نیژراو نووسراویت بو ئهوهی ئهه پرسپاره وهلامی یهکجاری پی بدریتهوه. *****

جیا له نامه کهی کاک کهمال دهمهویت لیرهدا ئامارهیهک بهکم به ههندیگ سهس چاوه بو روونکردنهوهی ریکهوتی ئیعدامهکان:

۱. را و بوچوونی نهس سهعیدی هوماووون، خوشکهزا و برواپنیکراوی پیشهوا له پهیهندی ئهه باسهدا دهتوانیت گهلیک گرنگ بیت و پستی پی بهستریت، به تاییهت که بیرمه ریهکانی له دووتویی

کتیبیکدا چاپ و بلاو کراونهتهوه. بهلام به داخهوه راست لهه شوینهی کتیبه کهدا که ریکهوتهکه دهست نیشان کراوه، ههلهیهکی چاپ دهقی رسته کهی بهم شیویه شیواندوو:

"رۆژی ۲۵/۱۳۲۵ ی ههتاوی/۱۹۴۶ ی زاینی، یازده کهس لهه نازادبخوانه له شاری سهقز و عهلی بهگی شیرزاد [له بوکان] له سیداره دران و شههید بوون..."

وهک دهبینن، رۆژی کار مساته که به ۲۵ زانراوه و ساله کهشی به ۱۳۲۵، بهلام ناو یا ژمارهی مانگه که، نهووسراوه. شیوهی رسته و دهر پرینه که به چهشنیکه که وا دهگهینیت سهعیدخان گوتیبیتی ههموویان

ههس له رۆژیکدا شههید کراون. جا ئهگهس و ابیت، به گویرهی ئهه راستیهی که ههمووان له سهس ریکهوتی ۲۵ ی مانگی ۱۱ بو شههید بوونی عهلی بهگی شیرزاد هاودهنگن، دهتوانن بگهینه ئهه

ئهنجامهی که سهعیدخانی هوماووون رۆژی ۲۵/۱۱/۱۳۲۵ ی به رۆژی ئیعدامهکانی بوکان و سهقز

زانپوه. دياره بهرانبهردانانی ساله زاینیبهکه هلهه ناشکرای تیدایه و دهی له هردوو حالتهدا به سالی ۱۹۴۷ بنووسریت نهک ۱۹۴۶، بهلام نهوه هلهه سعهیدخان نیبه و هی نامادهکار یا و مرگیری کتیبهکویه و کم تا زور دهوریک له وهلامی پرسیمارمهکی نیمهدا نابینیت. (لاپره ۱۴۸). (۴)

۲. کاک ئیره ج ناهید له کتیبی "نظری به خانواده عبدالرحمن بیگ مکری" دا دنووسیت: "له پازده کس سهر دارانی شههیدی مهزنی کوردستان ههشت کهسیان نهوه و نهتیجهی ناغا فهیزوللابهگ بوون، که شهوی ۲۵ ی بههمنی ۱۳۲۵ حصوت کهسیان له سهقر و یهکیان له بهردم هوزمگهورهی بوکان له سیداره دران."

نوسهر ئینجا ناوی ههمو ۱۲ شههیدهکه دنووسیت و لهبهرانبهر ناوی نهحمهدخانی فارووقی، عهبدووللاخانی مهتین، محهمهدخانی دانیشوهر، محهمهدخانی فهیزوللابهگی، حهسهن خانی فهیزوللابهگی و حهلی بهگی شیرزاد دا هم عیبارته زیاد دهکات: "له بنهچهکی ناغا شیربهگ بووه". بو عهلی خانی فاتیح دنووسیت: "له بنهچهکی حاجی محهمهدحسهن بهگ"، بو نهحمهدخانی شهجیعی دنووسیت: "له بنهچهکی رهشیدخانی شجیع السلطنه"، بو رهسوول ناغای مهحموودی و عهلی ناغای جهوانمردی دنووسیت "له عهشیرهتی گهورکی سهقر"، بو شیخ سدیقی نهسعدی دنووسیت "له شیخانی نهسعدی سهقر" و بو شیخ نهیمینی کهسنهزانی دنووسیت: "له شیخانی کهسنهزان". (لاپره ۳۴ تا ۳۷).

لهپهوهندی باسهکهی نیمهدا، کاک ئیره ج ناهید روژی ۲۵ ی بههمن [ریهنندان] واته ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ بو ئیعدامی "حصوت کهسی بنهمالهی فهیزوللابهگی له سهقر و یهکیان لهبهردم هوزمگهورهی بوکان" دیاری دهکات و دیاره ۴ کهسهکهی دیکهش هر لهگهل نهوان و له یهک روژدا ئیعدام کراون. (۵)

۳. کاک بیهزاد خوشحالی له کتیبی "قاضی محمد و جمهوری در آینه اسناد" دا، روژی ۳۱ ی مارس بو شههادتی پیشهوا و سهیف و سهر دست نیشان دهکات که راست و بی هلهیه، بهلام له دیریک دواتردا روژی ۷ ی ئاوریل بو ۴ شههیدهکهی دیکهی مههاباد (نهران مازووجی، نهغدهی، رهوشهنفیکر، و نازمی) و عهلی بهگی یهکشهوه له بوکان و ههمو شههیدهکانی سهقر پیکهوه دیاری دهکات، که نهو ریکهوته تهنا بو چوار شههیدهکهی مههاباد راسته و بو نهوانی بوکان و سهقر به ناشکرا هلهیه. (لاپره ۲۶۹)

۴. له کتیبی "نهینیهکانی دادگاییکردنی قازی محهمهد و هاورنیانی" نووسینی محهمهدرزا سهیفی قازی، و مرگیری عهلی نهکبهر مهجیدی (ناشر؟، سلیمانی ۲۰۰۸) دا هم دیرانه دهخویننهوه: "له روژی ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ ی هتاوی (۱۹۴۷/۲/۱۴ ی زاینی) واته دوو مانگ پیش له سیداردانی قازیبهکان، رژیمی پهلهوی هندی کهسی به هوی هاوکاری لهگهل حکومتهی کوماری کوردستان مهحکوم به مهرگ کرد و له سیدارهی دان. نهو کهسانه نهمانه بوون....". (لاپره ۷۷)

نوسهری کتیب پاشان له ژماره ۱ هوه تا ۱۲ عهلی بهگی یهکشهوه و ۱۱ شههیدهکهی سهقری ناوبردوون. بهم پینه، سهراوهی ناوبراویش روژی ۲۵ ی مانگی ۱۱ ی ۱۳۲۵ ی به روژی ئیعدامهکانی سهقر زانیوه.

۵. نهندامیکی بهریزی بنهمالهی فهیزوللابهگی که له دهرهوهی وولات دهزی، له ریگهی کاک حهسهنی نهیبوزادهوه پیی راگیاندم که ریکهوتی شههادتی شههیدهکانی سهقر ۱۳۲۵/۱۲/۲۶ [۱۹۴۷/۳/۱۵=] ه و نامازی به ووتاریکی نهر عهبدولقادری دهباغی (مامه قاله) کردبوو له ژماره ۷ ی گوکاری گزینگ چاپی سوئید دا. من تکام له برای بهریزم کاک سلیمان چیره - سهرنوسهری گوچارهکه، کرد ووتارمکه بو بنیریت که نهویش به میهرهانبییهوه بوی ناردم و لیرهدا سپاسی زوری دهکم.

ووتارمکه له ژیر هم عینوانهدا نووسراوه: "بو ریزگرتن له یادی یارانی کوماری کوردستان ۱۹۴۶"

و زانیاریکی زوری سهبارت به سهردمی کومار و پیش نهو، بهتایهت رووداوی ئیعدامهکانی شاری سهقر تیدایه. نوسهر دملی خوئی له شهوی ئیعدامهکاندا له گرتووخانهی سهقر و له ژووری نهحمهدخانی فارووقیدا بووه:

"سال بهر نو نهوړوږزی ۱۳۲۶ [۱۹۴۷] دهچوو، ده روژیکي بو نهوړوږز ما بو... هشت زیندانی تازه میان [له بوکانهوه] هینا که نهحمه دخانی سالار و براکان و خزمه کانی فهیزو لآبهگی بوون... تا شهوه شوومه که ۱۳۲۵/۱۲/۲۶ ی همتاوی [۱۹۴۷ ی زاینی]، چوار روژي ماوه که ناگری پیروږزی نهوړوږز له هه موو سره بانه کانی سهقر مشخه لانی بجیته کاکنیشان، ... گزینگی به بانه ... یازده سیداره ی بیدادی هممه مرزاشا له مهیداندا چهقبوه، تهرمی پاک و پیروږزی یازده روژه ی بلیمهت و قاره مانی کورد... ده بیتران و داگیر کمران سهیریان دهکرد." (لاپره ۴۱)

بهم پییه، ماموستای نهر عبدالقادی ده بیباغی، که لهو شهوه دا له زیندانی سهقر له گهل شههیده کان بووه، به راشکاو ی ریکهوتی ۱۳۲۵/۱۲/۲۶ [۱۹۴۷/۲/۴] بو نهو پرووداوه دلته زینه دیاری دهکات. له چهند شوی لاپره مانی هه مان ووتاردا، سهرووسه ی گوڤار چوار وینه ی له پینج شههیدی سهقر چاپ کردون و نووسیویته ی نهو وینانه، "له لایه ن یه کیک له برا نازیزه مانی بنه ماله ی نیشتمانپهرومی فهیزو لآبهگی هوه له نیختیاری گوڤاری گزینگ نراون...". له ژیر وینه ی شههید نهحمه دخانی خلیل خان دا نووسراوه: "... له نیوشهوی ۱۹۴۷/۲/۴ دا، له گهل ده هاورپی تری که دوان لهوان عبدالآخانی مهتین و محهمه دخانی دانیشوهری برای بوون، به دستوری هممه مرزاشای پیاوکوژ و کوردکوژ له قناره دران له شاری سهقر." (لاپره ۴۰). ههروه ها له ژیر وینه ی 'محهمه دخانی فهیزو لآبهگی [قاره و اچکوله] دا نووسراوه: "... هاورپی سالار و براکانی، له شهوی ۱۹۴۷/۲/۴ له شاری سهقر له قناره درا." (لاپره ۴۱). له ژیر وینه ی هابو هشی شههیدان عبدالآخانی مهتین و محهمه دخانی دانیشوهریشدا نووسراوه: "... له نیوشهوی ۱۹۴۷/۲/۴ له گهل براگهرو میان نهحمه دخانی فاروقی (سالار) و ده (۴) هاورپی تریان له سهقر به دستوری هممه مرزاشای پیاوکوژ له سیداره دران." (لاپره ۴۲).

له پیوهندی نهو ریکهوتاندا ههله یهک رووی داوه و پروونکر دنهوه ی گهلنیک پیویسته. من نازانم گهلو بهر انبهرو دوزینهوه ی ریکهوتی زاینی بو ریکهوتی نیرانی، مامهقاله کردویته ی یا له لایه ن گوڤاره کهوه کراوه. هه کس و هه چوون، له کاره کهدا ههله یهکی زهق پرووداوه: ۲۶ ی مانگی ۱۲ ی نیرانی ناکاته ۴ ی مانگی ۲ بهلکوو دهکاته ۱۵ یا ۱۶ ی مانگی ۳ (به گویره ی که بیسه بوون یا نهوونی نهو ساله). بهم پییه، نهگه له کیشه ی ۴ یا ۱۵ ی مانگ چاویش پیوشین، هینتا یا:

دوو پات بوونهوه ی ۴ ی مانگی ۲، نهویش چوار جار له ووتاره کهدا، به ههله کراوه؛ یا:
خود نهو ریکهوته زاینیانه راستن و مانگی ۲ ش خویهتی، نهوده م ۲۶ ی ۱۲ ههله یه و دهوایه ۲۶ ی ۱۱ بنووسرایه.

به داخوه مامهقاله له ناوماندا نهماوه پرساری مهسهله که ی لیکه ی، به لام من لام وایه نهو چوار جار نووسینه ی ریکهوتی زاینیه ناکریت هه مووی هه هه بن، کهوابو ههله که له نووسینه ی مانگه نیرانییه کهدا رووی داوه و له جیاتی مانگی ۱۱ نووسراوه مانگی ۱۲. جا به کورتي، دهی یهک لهم دوو حالته راست دهرچن:

۱. روژي ۱۳۲۵/۱۲/۲۶ راسته، به لام بهر انبهرو زاینیه که ی ۱۹۴۷/۲/۴ ههله یه.
۲. روژي ۱۳۲۵/۱۲/۲۶ ههله یه و دهی ۱۳۲۵/۱۱/۲۶ بیت بو نهوه ی بهر انبهرو زاینیه که ی بکاته ۱۹۴۷/۲/۴. دهنا ۱۲/۲۶ نابینه ۲/۴ و ده بیته ۱۵ یا ۱۶/۳/۱۹۴۷.

تا روون بوونهوه ی نهو کیشه ی، دهی له بیرمان نهچیت که نهر مامهقاله ی ده بیباغی و نهو نهندامه ی بنه ماله ی فهیزو لآبهگی که وینه کانی بو گزینگ نار دووه، له گهل یه کتر له سهرو نهو خاله کوکن که شههید کرانی ۱۱ شههیده که ی سهقر له شهوی ۱۳۲۵/۱۲/۲۶ دا رووی داوه. (۸)

له ووتاره که ی مامهقاله هه ندیک وورده کاری و زانیاری زیاتر سهبارهت به رووداوه کانی نهو برکه میژووییه ی کوردستان و ناوچه ی سهقر هه ن، که زانینان گهلنیک به که لکه و ناتوانم چاویان لی پیوشم. نهوانه ی خواره هه لیزار ده ی ههواله کانی ناو ووتاره که ی ماموستان:

ئا. "له سالی ۱۳۲۲ [۱۹۴۳] دا کومهله ی ژیکاف له مههاباد دامهزرا و به هو ی من [مامهقاله] وه لقی سهقری له به هاری ۱۳۲۲ [۱۹۴۳] دا کردهوه."

ب. "ئهحمهدخانی فارووقی (سالار)، عهلی بهگی شیرزاد (یهکشهوه) و رحمانی هوماپورن له مههاباد شهرفی ئهئندامیهتبیان [له کومهلهی ژیکاف] دا وهرگرت."

پ. "ئهئندامانی کومهلهی ژیکاف لهسه بریاری کومیتهی ناوهندیی کومهله چوونه ناو حزبی تازه دامهزراری دیموکراتی کوردستانی ئیرانهوه."

ت. "'سهرگورد خاکسار'، که کورد و خهکی شاری سنه و خزم و دوستی بنهملهی ئهسعیدی سهقز بوو، نهخشی بهرچاوی ههبوو بو له داوختنی ئهوشههیدانه."

ج. "بهنده [واته مامهقاله] ش و پیرای شههیدان شیخ ئهمنی ئهسعیدی، عهلی ئاغای مهحموودی، و رهسوول ئاغای جهوانمهدی، ههروه ها سید کامیلی ئیمامی [ئاوات] و عههگولهی قهسساب و ئهلی مههدی ئیلامی و دهیان کهسی دیکه له گرتووخانهی سهقز گیرابووین."

چ. "ستادی [نهرتهش له سهقز] ئهوه و مخته، دهر وازهی حهوشهکهی له خیابانی ساحیلی ئیستا و له مائی ئاغای عیرفان دا بوو."

ح. "ده رۆژیکیی بو نهوڕۆزی ۱۳۲۵ مابوو، که ههشت زیندانیی تازهیان هینا و ئهوانه، ئهحمهدخانی سالار و براکانی و خزمهکانی فهیزوللا بهگی بوون."

خ. "ئهوان نهقلی گیران و فریوخواردن و 'حه'لازادهیی' سهرگورد خاکساریان دهگیرایهوه."

د. "[له شهوی ئیعدامهکهدا]، شیخ ئهمنی ئهسعیدی، عهلی ئاغا و رهسوول ئاغایان به بیانوی سهقز له ئیمه جیاکردهوه و چوونه هۆدهی سالار و ئهوان."

ر. "بهههشتی حاجی مهلا غهفووری ئیمام جومعهی سهقز و گروهبان حوسهینی مورادی سنهیی - که بهراستی کورد و بهشهرف بوو، له حهوشی زیندان و سهرکهوتن. زانیمان کار تهواوه و ئیمام جومعهیان بو وهسیعت کردن هیناوه."

ز. "دادگا دهستی بهکار کردبوو. سهرگورد زهرغام سهرۆکی دادگا و فهرماندهی [پادگان]ی سهقز - که سالاری زور خوش دهویست، مهستی مهست بوو."

ژ. "له پیندا ئهحمهدخانی سالاریان برده دادگا. زوری نهخایاند هاته خواری. دهنگی بهرز کردموه و بانگی کردین و فهرمووی: "من ئیعدام دهکریم؛ ئیمه بووینه قوربانیی کوردستان؛ رۆژیک کهلهشیری ههزار سالی مریشکی دینی!" دهنگی سامناک بوو. وایزانه هاوسیی مالهکانی دهوڕوبهر بهگشتی ومخه بهر هاتین. دهر مهجداریک و ده سهرباز دهوڕهیان گرت. له دهر وازهوه بو خیابان و لهوئیه بو مهیدانی ئیعدام."

س. "دوای براگهوره، عهیدوللاخانی مهتین بانگ کرا. وهک شیر دهینرکاند. لهوهی که بهقسهیان نهکرد و نهرویشتنه گهرمین، تووره بوو؛ جنیوی به حهمهڕزاشا و دهزگا دها. دهنگی بژی کوردستان و بژی پینشهوا حهوش و حهساری ساحیلی داگرت."

ش. "ئههجاره، تورهی محهمهدخانی دانیشوهر - که ئهدیب و ئهدهب دوست و جوانچاک و بنباک بوو، هات. دهستی کرد به دروشمان و ئهوه شیعره فارسییهی خویندهوه:

منصور وار گر بیرندم بهپای دار
مردانه میروم، که جهان پایدار نیست."

ع. "گورهی پلینگانهی رۆلهی خوشهویستی سهقز - ئاغای ئهسعیدی، مائی براکانی و خزمانی ومخه بهر هینابوو."

غ. "زیرههشان خانم [ی دایکی سی برای شههید] و ژنهکانی ههرسی برا، به دهپازده کوروکچی سهغیرهوه بو چاوپیکهوتنیان هاتبوونه شار، کهچی تووشی ئهوه مهسگهساته دانهزینه بوون."

دوای ئهوه زانیارییه گرنگانهی نههر مامهقاله و کاک کهمائی شکارچی، و دوای ههموو ئهوه پشکنین و پرس وجۆ و نووسین و خویندنهوانه، تهنیا شتیکی روون و بنگومان بو من ئهوه بوو که ئیعدامهکانی شاری سهقز له ۱۳۲۵/۱۱/۲۶ یا له ۱۳۲۵/۱۲/۲۶ [۱۹۴۷/۲/۱۴ یا ۱۹۴۷/۳/۱۵ ی زاینی] دا

بهر یو مجوون، به لام کامیان؟ نه هینستا په کلاهی نه بیوه وه و پیوستی به به لگه ی نوئ و زانیاری نوئ هه بوو.

لیر هدا، برادریکی خوشه ویستم له بوکانه وه کوی ۳ لاپره له کتیبی بیر هه دریبه کانی خوالیخوشبوو حاجی حکیم نیلوفه ری بو ناردم که ریژدار عومری فاروقی لهم دواپانه دا چاپی کردوه و من هینستا چاوم به سر جهمی کتیبه که نه کهوتوه. کتیبه که به فارسی نووسراوه و نووسر له به شی "پاینده باد قانون" لاپره ۱۲۳ دا ههوالیکی بی گری وگولئ مهسه له که مان دمداتی و دنووسیت:

"هر گیز ماندوویی و ههولی چندساله له له شم دمر نه چوو بوو و هه میسه له نار محبتیدا بووم، به تاییهت [به هوی] کوشتاری به کوملی دستان و هاوشار بیه کانم له بهیانی روژی بیست و بیججهمی مانگی به هه منی سالی یک هزار و سیسد و بیست و بیجی هه تاوی. کاتی که بو نوئری بهیانی له خه هه ستام، یازده کس له کوردانی نیشتمانپه ر هری لهم خاکه پیروز و کانگی نالتو ونه م له زه مینی باشگای نهفسه ران به ران بهر به شهرداری بینی..." (۹)

نهر نیلوفه ری نینجا ناوی هر یازده شه هیده که ی له گهل ناوی باوک و په یوهندی برایه تی و خزمایه تی هه مویان هیناوه. (۹) دیاره مانگی "به همن" ی ئیرانی، هه مان "ریه ندان" ی کوردیبه و به حیسابی ژماره ی مانگه کان، ده کاته مانگی ۲.

بوچوونی نیهای:

دوای نهو به لگه متمانه پیکراوه ی حاجی حکیمی نیلوفه ری، من هاتوومه ته سر نهو باومره ی که شه هادته ی شه هیدانی سه قز له هه مان روژی ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ واته ۱۹۴۷/۲/۱۴ دا بووه که شه هید عه لی به گی په کشه وه له هه مان روژ دا له بوکان له قه ناره دراوه.

نهم بوچوونه لاقی له سر نهو مه نطقه بنده که زور به ی نهو ۱۲ شه هیدانه له بوکان گیراون و پاشان جگه له عه لی به گی په کشه وه، نهوانیتر له روژیکدا براونه ته سه قز و قهراری ئیعدام کردنیان له لایهن دام و ده رگای سوپایی ئیران و به ره زامه ندی تاران و شه خسی محهمه دره زاشای په هله وی، دهر چووه. جا له بهر نهو راستیبه ی که بوکان زیندان و پادگانیکی گه ر ه ی سوپایی لینه بووه و وهک به شیک له ناوچه ی ژیر دهسه لاتی کوماری کوردستان هینستا وهک شوینیکی به متمانه بو کاره ساتیکی گه ر ه ی وهک ئیعدامی ۱۲ کس گونجاو نه بووه، ۱۱ که سیان بر دوونه ته زیندانی سه قز و له وی له باشگا (نادی) نهفسه ران شه هیدیان کردون. لهم کاره شدا، نابی په کیان نهمرو له دار دابیت و نهوانیتریان مانگیکی ره بهق دوای نهو. واته قهراری ئیعدام بو هه مویان پیکه وه دهر چووه و بهم پییه ده بی پیکه وه بهر یوه یان بر دیت. جا نه گه ر پیکه وتی شه هادته ی عه لی به گی په کشه وه ۲۵ ی مانگی ریبه ندان (به همن) بووبیت، زور واهیه ۱۱ شه هیده که ی دیکه ش هر لهو روژهدا له دار درابیتن.

به لام بوچی ماموستا عه بدولقادی ده باغی (مامه قاله) به ۲۵ ی ره شه مه (ئیسفهند) واته مانگیک دواتر و نزیک نهوروزی نووسیون، من لام وایه کاتی نووسرانی بابه ته که ی مامه قاله (۱۹۹۵) لایکه م ۴۸ سال دوای رووداوه که بووه و ماموستا ته نیا پالشتی بو نووسینی ووتار که، بیر هه ر یی خوی بوو و نهوش هر گیز ناکریت دوای ماوهیه کی ۴۸ ساله به ووردی و به گویره ی روژ و مانگ راست و بی هه له بیت. به تاییهت که بابه ته که ی ماموستا چه شنیک خه یالی هونه ری تیدا شار اوویه و گهر چی خوی ده لیت "نه چیرۆکه و نه رومان، نه نهفسانهیه و نه داستان"، به لام شیوازی هه ماسی گیرانه وه ی رووداوه مکان و شانوی شه وی کاره ساته که و حالته ی روچی خوی و هاوبه ندیبه کانی و ناگر کردنه وه و کتری چاپی و هه رنان و...، به سر په که وه رهنگی بابه تیکی پر هه ست و نه ست و خه یالوی پیده دات و هه ر هه پیوه ندی پیدانی مهسه له که به "مه شخه لانی ناگری نهوروزی کورد" و بابه تی دیکه ی لهو چه شنه، ده خاته خانه ی "چیرۆک نووسینی میژووی" هه نهک میژوو نووسینی رهق وتهق. له بهر هه میکی نهوتودا، واهیه نهو وورد بینی و دیققت و مووقه لیشیه له کاردا نه بیت که ئیمه بو نهم کیشه تاییه ته پیوستمان پییه تی.

بیر هه دریبه کانی حاجی حکیمی نیلوفه ری، به پیچه وانه، له بارودوخیکی ئاسابیتردا نووسراون. نووسر نه که سایه تیبه کی سیاسی و نه وهک مامه قاله پيشمه رگه ی سر چیا بووه مالی به کولیه وه بیت و

له ترسی توپ بارانی ئیران لهم مال بوئو مال و لهم ئهشکوت بوئو ئهشکوت بگوئزیتوه، واته توانیوهتی بیرموره بیهکانی له کاتی خویدا بنوسیت و به بی ترس ولهرز بیپاریزیت. کهوابوو، من ههوالی نهمر حاجی حکیمی نیلوفهری لهمهر ریکهوتی پرووداوهکه به راست دهرانم و تا کاتیک که سهرچاوه بیهکی به متمانهی تر دژ بهو ههواله دهر نهکهوتیت، رۆژی ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ واته ۱۹۴۷/۲/۱۴ به رۆژی شههادتی شههیدانی سهقز و بوکان دهرانم.

یادی یازده شههیدی سهر بهرزی شاری سهقز و
شههیدهکانی دیکهی کوماری کوردستان له مههاباد و بوکان پیروز بیت!

۲۰۱۰/۵/۲۵

پهراویزهکان:

- ۱) من دواي ئهو پروونکردنهویهی کاک کهمال، ناسناوی شههید 'ئهحمهدهخان' م له بهشی یهکهمی ووتارهکهدا، گۆری و له جیاتی "سالاری سهر"، کردمه "سالاری قهیلهسوون".
- ۲) واته، شههیدان: عهلی بهگی شیرزاد (یهکشهوه)، ئهحمهدهخانی فاروقی، محهمهده خانی دانیشوهر، عهبدو لا خانی مهتین، محهمهده خانی فهیزولا بهگی، حهسهدهخانی فهیزولا بهگی.
۳. ئهو ههلهیهم له بهشی یهکهمی ووتارهکهدا ساغ کردهوه.
۴. "پیشهوای رابوون - بیرموریهکانی سهعید هوماویون" ئامادهکردنی هاشم سهلیمی، وهرگیرانی رهسوول سولتانی، چاپی موکریانی، ههولیر ۲۰۰۷.
۵. ئیرهه ناھید، "نظری به خانواده عبدالرحمن بیگ مکرری" ناشر؟، سال؟، شوین؟
۶. بیهزاد خوشحالی، "قاضی محمد و جمهوری در آینه اسناد"، ناشر؟، همدان ۱۳۸۰ [۲۰۰۰]
۷. محهمهدهزه سهیفی قازی، "نهینیهکانی دادگابیکردنی قازی محهمهده و هاورنیانی - بهلگهنامهکان" وهرگیرانی عهلی نهکبهر مهجیدی، ناشر؟، سلیمانی ۲۰۰۸.
۸. گو قاری "گزینگ"، ژماره ۷، چاپی سوئید، بههاری ۱۳۷۴ (۱۹۹۵).
۹. حاجی حکیم نیلوفهری، "زندهباد مشروطه، پابندهباد قانون- خاطرات حاجی حکیم نیلوفهری"، به کوشش عمر فاروقی، انتشارات گوتار، سقز ۱۳۸۸ [۲۰۰۹]، صفحه ۱۲۳.

ریکهوتی شه هادهتی شه هیدانی کوماری کوردستان (۶ - ۱۳۲۵ / ۷ - ۱۹۴۶)

(لیکۆلینه وه یه ک)

ئه نوهر سولتانی

به شی ۳
۲۰۱۰ - ۵ - ۳۰

دوای بلاو بوونه وهی به شی دووهه می نهم وتاره، ریزدار کهمال شکارچی نامه یه کی دیکه ی بۆناردم که ریکهوتی ۱۳۸۹/۳/۶ واته ۲۰۱۰/۵/۲۷ ی به سه ره وه یه. له نامه کهدا هه ندیک روونکردنه وهی تازه ده بئیریت، که کیشه ی ریکهوتی شه هادهتی ۱۱ شه هیده که ی سه قز به ته واره تی یه کلایی ده که نه وه و منیش لیره دا، به راگه یانندی نه و زانیاریانه، کوتایی به کاره که م ده هینم:

۱. کاک کهمال له گه ل نامه کهیدا کۆپی چه ند لاپه ره ی دهقی فارسی بیره وه ریبه کانی نه مر سه عیدی هو مایوونی بۆ ناردووم. من پیشتر وه رگیزای کوردی نه و کتیبه م له به رده ستدایوو و له به شی دووهه می وتاره کهدا باسم کردبوو و گو تبووم:
".... به لام به داخوه راست له و شوینه ی کتیبه کهدا که ریکهوت [ی ئیعدامه کانی سه قز] ده ست نیشان کراره، هه له یه کی چاپ دهقی رسته که ی به م شیوه یه شیواندوه:
" رۆژی ۱۳۲۵/۲۵ ی هه تاوی/ ۱۹۴۶ ی زاینی، یاز ده کهس له م نازاد یخو ازانه له شاری سه قز و عه لی به گی شیرزاد [له بوکان] له سیداره دران و شه هید بوون....
وه ک ده بین، رۆژی کار سه اته که به ۲۵ زانراوه و سه له که شی به ۱۳۲۵، به لام ناو یا ژماره ی مانگه که، نه ووسراوه...."

به خته وه رانه، له لاپه ره ۱۰۹ ی دهقی فارسی کتیبه کهدا، که به ناوی "پیشوای بیداری" یه وه بلاو کراره ته وه (۱)، نه و هه له یه ی دهقه کوردیه که نابینریت و تیدا به روونی نووسراوه:
"... در روز ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ - ۱۹۴۶ یازده نفر از آزادیخواهان در شهرستان سقز و علی بیگ شیرزاد در شهر بوکان به درجه رفیح شهادت نائل و مدار آویخته شدند...." (ص. ۱۰۹)
واته:

"... له رۆژی ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ - ۱۹۴۶ دا یاز ده کهس له نازاد یخو ازان له شاری سه قز و عه لی به گی شیرزادیش له شاری بوکان گه یشتنه پله ی به رزی شه هادهت وله قه ناره دران...." (ل. ۱۰۹)
به لام لیره شدا هه ر هه له یه ک رووی داوه که به دلنایی هی نووسه ر و خاوه ن بیره وه ریبه که نیبه و ده بی هی ناماده کاری به ریزی کتیبه که بیت، نه ویش به رانه ردانانی سالی زاینیه له گه ل نه و ریکهوته هه تاوییه. بۆ زانیاری خوینهر ده بی بلیم، له سن مانگی زستاندا که سالی زاینی نوئ بووبیته وه و سالی کوردی و ئیرانی هیشتا نوئ نه بووبیتنه وه، نه ک ۶۲۱ به لکوو ۶۲۲ سال له سه له هه تاوییه که زیاد بکرتیت بۆ نه وه ی بیت به سالی زاینی - راستیه ک که له کتیبه کهدا نه گیراوه ته به رچاو و له نه جامدا نه و هه له یه رووی داوه و له جیاتی سالی ۱۹۴۷ سالی ۱۹۴۶ نووسراوه. که و ابو، مانگی ۱۱ ی سالی ۱۳۲۵ ی هه تاوی به رانه ر ده بیت له گه ل دوو مانگی سالی ۱۹۴۷ نه ک ۱۹۴۶ و

رۆژی ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ ی ههتاویش دهکاته ۱۳۴۷/۲/۱۴. گهرچی نهوه دهوریکی سههرهکی له کارهکهی نیمهدا نابینیت.

ههرچۆنیک بێت، به بوونی نهو سههرچاوه گرنهگه و راگهیاندنی راشکاوێ نههر سهعهیدی هومايوون، ههروهها به گوێرهی نووسینی خوالیخوشبوو حاجی سههکیم نیلووفهیری - که له بهشی دووههمی ووتارهکهدا باسم لێوهکرد، نیتر هیچ گوماتیک نامینیت که رۆژی ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ واته ۱۹۴۷/۲/۱۴ رۆژی شههادهتی شههیدانی سههقز و بوکان پیکهوهیه و لێرهدا نههرکی من لهمههر دیاری کردن و یهکلایی کردنهوهی نهو ریکهوته پر له مهزنووومیهتهی میژووی گهلهکهمان تهواو دهبیت.

دوانامه‌ی کاک کهمال شکارچی ههندیک زانیاری دیکهشی گرتوته خو، که به پێویستی دهزانم لێرهدا بو خۆینه‌رانی نههم ووتارهشی راگوێزم:

۱. "نههر سهعهیدی هومايوون کورێ عهبدولرحمان بهگی هومايوون، ههمان نهو "رحمانی هومايوون" ميه که له ووتارهکهی مامه‌قاله‌دا (بهشی دووههم)، باسی کرابوو. سهعهیدی هومايوون زاوی پێشهوا قازی محهمهد، واته مێردی خهدیجه خانمی خوشکی گهورهی پێشهوا بوو. خهدیجه خانم دواي شههیدکرانی پێشهوا تا دوايين رۆژی ژیا، رهشپۆش مایهوه. "یادی بهخیر بێت!
۲. "عهبدولرحمان بهگ برای بچووکێ شههید عهلی بهگی شیرزاد و برای گهورهی حهمدهمین بهگی شکارچی - باوکی کاک کهمال و نهندامی کۆمهلهی ژیکاف بوو بهم پێیه، سهعهیدی هومايوونی کورێ عهبدولرحمان بهگ و نامۆزای کاک کهمال بوو نهک مامی."
۳. "له دهقی فارسی کتییی "پیشوای بیداری" سهعهیدی هومايوون (ل. ۱۱۰) دا سهبارت به ناوی شههیدهکانی فهیز و لالهگی ههله رووی داوه. راسته‌قینهی نهه ناوانه بریتیه له: نههمه‌دخانی فاروقی، عهبدوڵلاخانی مهتین، محهمه‌دخانی دانیشومر، حهسهن خانی فهیز و لالهگی (کانی نیاز)، محهمه‌دخانی فهیز و لالهگی (قارهوا چکوله)، عهلی خانی فاتیح (قهله‌ندهر)، و نههمه‌دخانی شهجیعی (که‌لته‌گه)."
۴. "عهلی خانی فاتیح و نههمه‌دخانی شهجیعی نامۆزای شههیدهکانی تر بوون."
۵. "دوو کورێ شههید محهمه‌دخانی نه‌که‌لوو ئیستا له دهرهوهی وولات دهژین."

لێره‌دا کۆتایی به وتارهکه دههینم و به‌وپه‌ری ریزمه‌وه بو هه‌موو نه‌وه‌که‌سانه‌ی وا یارمه‌تی روونکردنه‌وه‌ی ریکه‌وته‌ی نه‌و رووداوه‌ ده‌ته‌زینیه‌یان دا، تکه‌ ده‌که‌م هه‌رکه‌س ساغ‌کردنه‌وه، یا زیاده‌کراویکی سه‌بارت به‌م بابته‌ هه‌بیت به‌ شیوه‌ی سه‌ربه‌خۆ ب‌لاوی بکاته‌وه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌م وتاره‌ نیتر کۆتایی پێ دیت.

با هه‌ر لێره‌دا تکه‌یه‌کیش له‌ نووسه‌ران و خه‌ڵکانی ده‌ست به‌قه‌له‌می گه‌له‌که‌مان بکه‌م: سه‌بارت به‌ چوار شه‌هیده‌که‌ی مه‌هاباد، واته‌ نه‌مران حامید مازووجی، ره‌سوول نه‌غه‌ده‌یی، عه‌بدوڵلا ره‌وشه‌ن فیکر و محهمه‌د نازمی، هه‌روه‌ها شه‌هیدی سه‌رده‌می ده‌سه‌لاتداری کۆمار محهمه‌د نانه‌وازاده، بابته‌تیکی که‌م نووسراوه‌ و چۆنیه‌تی ژیا و نه‌رک و کار و چۆنیه‌تی شه‌هاده‌تیا بۆ هه‌موو لایه‌ک روون نییه‌ (۲). نه‌رکی پێویستی سه‌رشانی هه‌موو لایه‌که‌مانه‌ ژیننامه‌ی تیروته‌سه‌ل و شایاتی پله‌ی مه‌زنی نه‌و قاره‌مانانه‌ی رێگای رزگاری گه‌لی کورد بنووسین و نه‌هینلین له‌ تۆز و خۆلی میژوودا وون بن و په‌راویز بکری‌ن.

یادی هه‌موو نازادیه‌خو‌زانی گیان به‌ختردووی کورد پیرۆز بێت!

۱. سعید همایون، "پیشوای بیداری - خاطرات سعید همایون"، به کوشش هاشم سلیمی، انستیتیوی فرهنگی کردستان، چاپ اول، موسسه چاپ و نشر ئاراس، اربیل ۲۰۰۴
۲. گهرچی دانیام که ژیننامه و هه‌والی کار و خه‌بات و چۆنیه‌تی ئیعدامی نه‌و شه‌هیدانه‌ له ژماره‌کانی رۆژنامه‌ی کوردستان ئۆرگانی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران و ههندیک سه‌هرچاوه‌ی دیکه‌دا ره‌نگی داوته‌وه.

رېكهورتي شه هاده تي
شه هيداني كؤماري كوردستان
(٦ - ١٣٢٥ / ٧ - ١٩٤٦)

(لېكؤلينه وه يه ك)

ئه نوهر سولتاني

به شي ٤ (پاشكؤ)

٢٠١٠ - ٦ - ٩

دواي بلاو بوونه وه ي سئ بهش و كؤتايي پئ هاتني ئهم ووتاره ، ئيواره ي رؤژي دوو شه ممه ٢٠١٠/٦/٧ مامؤستايه كي بهر يزي سهر به بنه ماله ي فهيزؤللا به كي كه دانئشتووي ئهوروپايه و پسپور و شاره زاي بواري ئهدب و فلسفه يه ، تهله فوني بؤكردم و ئهم زانيار بيانه ي پئدام كه به هو ي گرنه گايه تيبانه وه به پئويستي ده زانم له كؤتايي ووتار مكه دا رايان بگه يئيم .
ئهو برا بهر يزه ، كه نايه ويئ ناوي رايه گه يئيريت ، نماژه ي به دوو يادداشتي كورت دا كه له لاي ئهو پاريزراون و گو تي :

"يادداشته كان دوو كه سي به سالا چووي هؤزي فهيزؤللا به كي نووسيو يانن - من به نه ربي تي
فهيزؤللا به گييه كان به 'مام' ي خؤم ناوم دهر دن و به داخوه ئيستا هيجكاميكيان له ژياندا نه مانن . ئهو
دوو مامه م به چاوي سهر رووداوي ئيعدامه كانيان بينيوه و ئهو يادداشته كورتانه يان له سالي ١٣٥٨ ي
هه تاوي [١٩٧٩ ي زاييني] دا له وه لامي من سه ياره ت به ريكهوتي ئيعدامه كان ي سه قز نووسيوه ."
يادداشته كان ، گه ليك كورتن و و به م شئوه يه ي خوار هوه به فارسي نووسراون :

يادداشتي يه كه م :

٢٥/١١/١٥ شب چهارشنبه مصادف با جشن مولود.

واته :

له ٢٥/١١/١٥ [١٣] دا ، [كه ده كاته ١٩٤٧/٢/٤] [و] شهوي چوار شه ممه ، ريكهوتي جه ژني مه لودود بوو ، [ئهو كه سانه شه هيد كران] .

يادداشتي دوو هه م :

مرحوم علي خان فاتح روز ١٦ بهمن ٢٥ در شهرستان سقز به دار زده شد.

واته :

خواليخؤشبوو عه لي خاني فاتح له رؤژي ١٦ ي مانگي ١١ ي سالي ٢٥ [١٣] ي هه تاوي [كه ده كاته
١٩٤٧/٢/٥] ، له شاري سه قز له دار درا .
به گو يره ي ئهو دوو را گه يان دنه ، ١١ شه هيد كه ي سه قز ١٠ رؤژ پئش شه هيد بووني عه لي به كي شئيرزاد
له بؤكان له سيداره دراون . جياوازي نيوان ١٥ و ١٦ ي مانگي ١١ ش به م شئوه يه وانا ده كر ئته وه كه
ئيعدامه كان شهو درهنگاني رؤژي ١٥/١١/١٣٢٥ بهر يوه براون و دواي نيوه شهو و بهر به ياني هه مان
شهويش له راستيدا به ريكهوتي رؤژي دواتر واته ١٦/١١/١٣٢٥ له قه لم ده دريت . كه وا بوو ،
رووداوه كه له شهوي ١٥ له سه ر ١٦ ي مانگي ١١ دا رووي داوه و نووسه ري هه ردوو يادداشته كان له
نووسيني ١٥ يا ١٦ دا راست بوون وه له يان نه كر دووه . به كورتي ، شهوي ١٥ و بهر به ياني ١٦ ي
مانگ هه ردو كيان هه ر يه ك شهون .

دياره ئاماژه به جه ژني مه لودودي ئهو ساله ش خاليكي گرنه گه و به چه شنيك روونكه ره وه ي ريكهوتي
ئيعدامه كانه ، منيش نه ده كرا بيخه مه پشت گوئ و حيسابي بؤ نه كه م . جا كه وتمه پشكيني رؤژ مي ري
به راوردكاري مانگه كؤچييه 'قه مري' يه كان له گه ل مانگ و رؤژي زاييني . جه ژني مه لودود يا جه ژني

له‌دايکبوونی پيغهمبهری ئیسلام بو موسولمانانی سوننه – که نووسهری ئەم ووتاره و ههموو دانیشتوانی شاری سهقر و ده‌وروبهریشی سوننن، رۆژی ۱۲ ی مانگی ربیع الاولی یه. به‌گۆیره‌ی 'تەقویمی تطبیقی سالی میلادی و زاینی' (۱)، سه‌ره‌تای مانگی ربیع الاولی ی سالی ۱۳۳۶ ی مانگی، که‌وتۆته رۆژی هه‌ینی ۱۹۴۷/۱/۲۴ ی زاینی. به‌هۆی ئەو راستیه‌شه‌وه که مانگی به‌که‌می زاینی (ژانویه) ۳۱ رۆژه، ۱۲ ی ربیع الاولی ی سالی ۱۳۳۶ به‌رانبه‌ر بووه له‌گه‌ل ۱۹۴۷/۲/۴. جا نه‌گه‌ر بیین و ۱۹۴۷/۲/۴ وهر بگه‌رینه سه‌ر رۆژمیری هه‌تایی ئیرانی، ده‌بیین راست ده‌کاته رۆژی ۱۳۲۵/۱۱/۱۵.

سه‌باره‌ت به‌ رۆژانی هه‌فته‌ش ده‌بی بلیم یادداشتی به‌که‌م ده‌ست نیشانی شه‌وی چوار شه‌مه‌ه و هک شه‌وی جه‌ژنی مه‌لولودی ئەو ساله‌ و شه‌وی ئیعدامه‌کان ده‌کات. نه‌گه‌ر هه‌وایی ناو یادداشته‌که به‌ هه‌ند وهر بگه‌رین، له‌ به‌ر اوردکاری رۆژی ۱۹۴۷/۱/۲۴ و هک سه‌ره‌تای مانگی ربیع الاولی ی ئەو ساله‌ دا ده‌بیین که رۆژی هه‌ینی بووه. ئینجا ۱۲ ی مانگی ربیع الاولی ده‌کاته سی شه‌مه‌ه (۳) به‌م حیسابه‌ش هه‌ر رۆژی ۱۲ ی ربیع الاولی له‌ یادداشتی به‌که‌م نزیکه‌ و ده‌کریت بلیین شه‌وی سی شه‌مه‌ه له‌سه‌ر چوار شه‌مه‌ه بووه.

به‌ کورته‌ی، راگه‌یاندنی ئەو براده‌ره‌ به‌ر یزه‌، شتیکی به‌لگه‌داره‌ و خۆیشی که‌سایه‌تییه‌کی راست و ووردبین و له‌ کاروباری زانستیدا موقه‌لئیشه‌ و من هیچ هۆکار یکم به‌ده‌سته‌وه نییه‌ به‌ر په‌رچی قسه‌کانی بده‌مه‌وه. تاقه‌ شتیکی که‌ هه‌یه‌ و ده‌مئیت ئەو راستیه‌یه‌ که ده‌قی به‌ر مه‌ریه‌کانی نه‌مران سه‌عیدی هومایوون و حاجی حه‌کیمی نیلوفه‌ری - که له‌ به‌شی ۲ و ۳ ی ئەم ووتاره‌دا باسیان لێوه‌که‌را، هه‌ر دوکیان رۆژی ۱۳۲۵/۱۱/۲۵ به‌ رۆژی شه‌هاده‌تی شه‌هیده‌کانی سه‌قر راده‌گه‌یینن و ئەوه‌ش در دۆنگی کردووم. له‌ لایه‌که‌وه باوه‌ری ته‌واوم به‌ قسه‌ و به‌لگه‌کانی ئەو براده‌ره‌ فه‌یز و لایه‌گه‌یه‌م هه‌یه‌ و له‌ لایه‌که‌تره‌وه ناتوانم به‌ هاسانی به‌ر په‌رچی بۆچوونی سه‌عیدخانی هومایوون و حاجی حه‌کیمی نیلوفه‌ریش بده‌مه‌وه.

هه‌ر چۆنیک بیت، تا ئیستا ئالفه‌ی زانیاریمان له‌مه‌ر رووداو مه‌کان ته‌واو به‌ر ته‌نگ بوته‌وه و به‌یار مه‌تی هه‌مه‌و لایه‌ک توانیومه‌مانه‌ له‌ ریکه‌وتی راسته‌قینه‌ی ئیعداکی سه‌قر نزیک بیینه‌وه: کیشه‌که ئیستا ۱۰ رۆژی نیوان ۱۵ و ۲۵ ی مانگی ۱۱ ی سالی ۱۳۲۵ ی ئیرانی، [۴ و ۱۴ ی مانگی ۲ ی ۱۹۴۷ ی زاینی] یه‌ و هه‌جیتر!

خوینهری به‌ر یز! وه‌ک ده‌بیین ئەم چه‌شنه‌ راگه‌یاندن و به‌لگه‌هینانه‌وه و بۆچوونانه‌ ده‌یژه‌یه‌ان هه‌یه‌ و ئاشکرایه‌ ئەم ووتاره‌ی ئیستا توانای تاووتوئ کردنی هه‌مه‌ویانی نییه‌. جا نه‌گه‌ر لێره‌ به‌دواوه‌ زانیاری زیاترم ده‌ست بکه‌وت به‌ناچار ده‌بی شیوازی کار مه‌که‌ بگۆرم، به‌شه‌ جیاوازه‌کانی ئەم ووتاره‌ به‌خمه‌ سه‌ریه‌ک و بیچی نامیلکه‌یه‌کیان پینده‌م. هه‌روه‌ها هیوادارم خه‌لکانی شار مه‌زا خۆیان راسته‌وخۆ بابه‌ته‌کان راگه‌یینن و خوینهرانی لێ ئاگادار بکه‌نه‌وه، خۆ نه‌گه‌ر ئاگاداریکی منیشیان کردوه‌ ده‌ستیان خۆش بیت!

ئهرکی منیش ئەوه‌ ده‌بیت هه‌ول بده‌م هه‌وایی ئیعدانه‌کان له‌ چاپه‌مه‌نی ئەو ساله‌ی ئیران وه‌ک رۆژنامه‌ی ئیتلاعات و چاپه‌مه‌نییه‌کانی دیکه‌ی ئیراندا بدۆزمه‌وه. ئاشکرایه‌ ئارشیوی روکنی ۲ ی ئه‌رته‌شی شا و هه‌روه‌ها به‌لگه‌نامه‌ و بلاوکه‌راوه‌ی هه‌زی زه‌وینی ئه‌رته‌ش و ژاندارمیری و پۆلیسی ئیران، به‌لام له‌ بارودۆخی ئیستای ئیراندا ئەو شته‌ گونجاو نییه‌ له‌به‌ر ئەوه‌ی هه‌مه‌و ئەو چه‌شنه‌ به‌لگه‌نامه‌ که‌وتوونه‌ته‌ ژیر عه‌بای ئایه‌تو‌للاکه‌نه‌وه‌ و ده‌بی چاوه‌روانی ئەو رۆژه‌ بین که له‌ سیسته‌میکی مرفانه‌ی غه‌یره‌مه‌لایی دوا رۆژدا ئەو راستیه‌یه‌ و هه‌زاران راستی تر بو هه‌مه‌وان ده‌ر بکه‌ون! دياره‌ به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی هه‌ندیکی وولاتی وه‌ک بریتانیا و ئه‌مهریکاش ده‌توانن سه‌رچاوه‌یه‌کی باش بن بو هه‌و‌اله‌که‌ و من له‌وانیش غافل نابم.

۲۰۱۰/۶/۹

-
۱. فردیناند ووستفیلد و ادوارد ماہلر، "تقویم تطبیقی هزاروپانصدساله هجری قمری و میلادی"، فرهنگسرای نیاوران، تهران ۱۳۶۰ شمسی، ۱۴۰۲ قمری، ۱۹۸۲ میلادی
 ۲. جشنی معمولودی موسولمانانی شیعه، ۵ روزه درمنگتر، له ۱۷ ی ربیع الاولی دایهه و نهگهر روزهی حهفدهههم به سهرقنای حیسابهکان دابننین، نهوا هموو نهو رتیکهوتانه ۵ روزه دوا دهکمون واته روزه همتاوییهکه دمبینه ۱۳۲۵/۱۱/۲۰ و زابیننیهکش دمبینه ۱۹۴۷/۲/۹.
 ۳. ۱۷ ی ههمان مانگ دهکاته یهکشهممه.